

μους, τὴν τέως κεχειρωμένην καὶ ὑλομανήσαν ὑπὸ τῆς πολυκανόνου κατάρτας Ἑλλάδα φωνὴν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανήγαγεν ἀροτριώτης τὸ λυπρόγαλον, καὶ γόνυμα καταβάλλον τὰ σπέρματα. Μετέστη δὲ τῶν τῆδε κατὰ τὸ αἰῶς, ἔτος τὸ σωτήριο, ἐτη βεβιωκὼς πέντε πρὸς τοῖς πεντήκοντα, κλέος καταλιπὼν καὶ μνήμην εἰς αἰδίων.

(Δόμος Ἑρμῆς τοῦ 1811 ἔτους.)

ΔΙΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ.

(Ἴδε τὸ φυλλάδιον 4'.)

—O—

γ'.) Η ΠΡΩΤΗ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ.

1. Τὰ μέχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ.

Εἰς τὸ δεκάετες διάστημα τὸ ὁποῖον διήλθεν ἀρτὴς ἐματαιώθη τὸ ἐπιχειρημα τοῦ Ροδέριου Γυσκαρδου μέχρι τῆς προπαρασκευῆς τοῦ πρώτου σταυροφορικοῦ κινήματος, τὸ Βυζαντινὸν κράτος δὲν ἐπαύσατο προσβαλλόμενον ἀπ' ἀνατολῶν, ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀπὸ μεσημβρίας ὑπὸ ἐχθρῶν ἀνεξαντλήτων· διότι τοιαύτη ὑπῆρξε κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἡ εἰμαρμένη τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἰσταμένοι εἰς τὰ μεθόρια τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ἐδέχθη τα πρῶτα καὶ ὀρμητικώτερὰ κύματα τῶν χειμάρδων ἐκείνων, οἵτινες, ἐπιχιλίους καὶ ἐπέκεινα ἐνιαυτοῦς, ἐκχεόμενοι ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς, ἠπειλῆσαν τὴν ὑπαρξιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ μετ' ὀλίγον αὐθις ἀνατείλαντος πολιτισμοῦ. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπῆρξεν, ἐπὶ δυσκαίδικα ἐκχοντακτηρίδας, τὸ προπύργιον τῆς τότε ἀσθενοῦς ἐτι Εὐρώπης, κατὰ τῆς τότε ἰσχυρῆς ἐτι Ἀσίας. Τὸ δὲ παράδοξον, ἀφοῦ κατηνάλωσε τὰς δυνάμεις τῆς τελευταίας ταύτης, προσπνέχθη αὐτὸ βορρᾶ ἐσχάτη τῆς ψυχομαχούσης βαρβαρότητος.

Ὁ Ἀλέξιος, ἅμα ἀπαλλαγὴς τοῦ ἀπὸ δυσμῶν κινδύνου, ἐτράπη ἀμέσως ἐπὶ τοὺς Τούρκους τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Σελσουκίδης Σολιμάν κατεῖχεν ἤδη τὸν Πόντον, τὴν Παφλαγονίαν, τὴν πρὸς μεσημβρίαν τῆς Νικαίας Βιθυνίαν, τὴν Ἰσαυρίαν, μέρος τῆς Κιλικίας καὶ τὴν μέχρι Ἀτταλείας Παμφυλιακὴν παραλίαν. Καὶ ἐρονεύθη μὲν, τῷ 1086, ὁ Σολιμάν ὑπὸ Τουτούση, ἀδελφοῦ τοῦ ἐν Περσίᾳ ἐδρεύοντος ὑπερτάτου ἡγεμόνος τῶν Σελσουκιδῶν Μαλέκ-σαχ· ἀλλ' ὁ Τουτούσης, ἰσχύσας τότε πέραν τοῦ μετρίου εἰς Συρίαν, ἐφθονήθη ὑπὸ τοῦ Μαλέκ-σαχ, ὅστις ἀπεφάσισε νὰ συμμαχήσῃ κατ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀλεξίου, ὁ δὲ βασιλεὺς, ὠφελῆθεις ἀπὸ τῆς περιστάσεως ταύτης, ἀνέκτισεν ἀπάσας τὰς παραλίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας πόλεις. Κατὰ δυστυχίαν, ἕτεροι περισπασμοὶ δὲν ἐπέτρεψαν αὐτῷ νὰ ἐπιμείνη εἰς τὴν ὁλοκληρὴ τῶν πολεμίων τούτων κατατρόπωσιν.

Οἱ Πατζινάκι καὶ ἡ Πατζινακίται, οἵτινες ἦσαν ἐγκαταταστημένοι παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰστροῦ καὶ παρ' ἀμφοτέρως αὐτοῦ τὰς ὄχθας, ὑποκινηθέντες, τῷ 1086, ὑπὸ Παυλικάνου τινὸς στασιαστοῦ, Ἰραυλαῦ ἐπιλεγομένου, ἐπανελάβον τὰς εἰς τὸ ἐνδότερον τοῦ κράτους ἐπιδρομὰς αὐτῶν, αἵτινες διήρκεσαν μέχρι τοῦ 1091 ἔτους ὅτε, ὁ Ἀλέξιος, μετὰ ἐξαεταῖς καρτερικοῦς ἀγῶνας, ἐχειρώσεν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Ἐπὶ δὲ ἀπὸ τοῦ 1089, ἕτερος προέκυψε πόλεμος, ὁ Τούρκος πειρατὴς Τζαχᾶς, ὅστις, θεωρῶν τὸν βασιλεῖα ἀπασχολημένον ὑπὸ τοῦ πρὸς Πατζινακίτας πολέμου, ἐκυρίευσεν τὰς Κλαζομένας, τὴν Φώκαιαν, τὴν Λέσβον, τὴν Χίον, τὴν Σμύρνην, ὅπου καὶ ἐδρεύσε, λαβὼν τὸ βασιλικὸν αξίωμα καὶ μελετῶν τὴν κατάκτησιν αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ἀλλὰ μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Πατζινακιδῶν, ὁ γυναικῶδες τοῦ βασιλεῶς Ἰωάννης Δούκας, ἐκπεμφθεὶς κατὰ τοῦ πειρατοῦ, αὐτὸν μὲν κατατρόπωσεν, ἀνέκτισεν δὲ τὰς νήσους.

Ἐν τῷ μεταξὺ καὶ στάσεις συνέβησαν εἰς τὰς νήσους Κρήτην καὶ Κύπρον, περισταλαίσει ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου Δούκα, τῇ συμπράξει τοῦ Φιλοκάλου Εὐμαθίου, ἀνδρὸς ἔχοντος Ἑλληνικώτατον ὄνομα καὶ φρόνημα· καὶ ἐπιβουλὴ δὲ τις ἀνεκαλύφθη τοῦ Νικηφόρου Διογένοους (υἱοῦ τοῦ Ῥωμανοῦ) κατὰ τοῦ Ἀλεξίου· τελευταῖον, τῷ 1094, οἱ Κωμάνοι, λαβόντες ἀρχηγὸν ἀπατιωνά τινα, ὅστις παρέστησεν ἑαυτὸν ὡς υἱὸν τοῦ Ῥωμανοῦ Διογένοους, τὸν Κωνσταντῖνον, ἄν καὶ πρὸ πολλοῦ ἀποθανόντα, ἐνέβαλον εἰς τὴν Θράκην καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Ἀδριανουπόλιν· ἀλλὰ, καταπολεμηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου, καὶ καταβληθέντες, ἀνέκαμψαν ὀλίγοι ἀντὶ πολλῶν εἰς τὰ ἴδια.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων ὅτε ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται ἡ πρώτη σταυροφορία. Οἱ πλείότεροι τῶν δυτικῶν ἱστοριογράφων παριστῶσιν αὐτὴν ὡς γενομένην κυρίως ἐπὶ τῇ αἰτήσει τῶν ἀνατολικῶν, βεβαιούντες, ὅτι ὁ Πέτρος ὁ ἐρμῆτης ἔφερε περὶ τούτου εἰς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν Β'. ἐπιστολὰς ἐκετηρίου τοῦ πατριάρχου Ἱερουσαλὴμ Συμεῶν· ὅτι δὲ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἐπεκαλέσατο τὴν κατὰ τῶν Τούρκων συνδρομὴν τοῦ πάπα καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης δι' ἐπιστολῶν καὶ πρέσβειων (*). Τὸ περίεργον ὁμῶς εἶναι ὅτι οἱ Βυζαντινοὶ καὶ ἰδίως ἡ Ἄννα Κομνηνὴ παντάπασιν δὲν ἀναφέρουσι τοιαύτας αἰτήσεις καὶ πρεσβείας· ἀπεναντίας ἡ Ἄννα ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἐκστρατείας ὡς ὀλιῶς ἀπροσδοκίτου, καὶ θεωρεῖ αὐτὴν ἐκ πρώτης ἀφαιρήσεως ὡς ἐχθρικὴν μάλλον κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐπιχειρηματὴ ἢ ὡς ἐπικουρίαν.

Ἐν τῷ βιβλίῳ δεκάτῳ τῆς Ἀλεξιάδας, ἡ τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ λογία θυγάτηρ, μνημονεύσασα τῆς προαναφερθείσης κατατροπώσεως τῶν Κωμάνων, ἐτι δὲ καὶ μικροῦ τινος ἐπιχειρήματος τοῦ Ἀλεξίου κατὰ τῶν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Τούρκων, ἐπιφέρει·

(*) Ἀντὶ πολλῶν παραθέσεων, παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην ἀπλῶς εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ Michaud, τόμου πρώτου, σελ. 45, 47 καὶ 1π.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μέχρι τῆς ἐπισημείωσης τοῦ ἔτους κατὰ τὸν εἰρημικὸν τρόπον προεβήκεν. Οὐκ οὐδὲ μικρὸν ἐαυτὸν ἀναπαύσας, λογοποιουμένην ἡχηκοῖς ἀπείρων Φραγκικῶν στρατευμάτων ἐπέλευσιν. Ἐβλέπει μὲν οὖν τὴν τούτων ἐφοδὸν, γνωρίσας αὐτῶν τὸ ἀκατάσχετον τῆς ὁρμῆς, τὸ τῆς γνώμης ἀσίστητον καὶ εὐάγωνον, καὶ τὰλλα ὅποσα ἡ τῶν Κελτῶν φύσις ὡς ἴδια ἢ παρακολουθήματα εἶναι ἔχει διαπαντός· καὶ ὅπως ἐπιχειρήματα κεχρηστές αἰεὶ διὰ τὴν τυχοῦσαν αἰτίαν τὰς σφῆν συνθήκας εὐκόλως ἀνκρίνοντες φαίνονται· εἶχε γὰρ αἰεὶ τοῦτο ἀδόμητον, καὶ πάνυ ἐπαληθεῖον· καὶ οὐκ ἀναπαύεται, ἀλλὰ παντοίως παρεσκευάζεται, ὥστε καιροῦ καλοῦντος ἔτοιμον πρὸς τὰς μάχας εἶναι. Καὶ γὰρ καὶ πλέω καὶ φριδρώτερον τῶν φημιζομένων λόγων ἦσαν τὰ πράγματα. Πᾶσα γὰρ ἡ ἑσπέρα καὶ ὁπόσον γένος βαρβάρων τὴν πέρανθεν Ἀδρίου μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν κατέκειτο γῆν ἅπαν ἄνθρωπον μεταναστεύσαν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς ἐξῆς Εὐρώπης ἐδίαιτο πανοικί τὴν πορείαν ποιούμενον. Ἦσχε δὲ τὸ κατὰ τὴν τοιαύτην συγκίνησιν τὴν αἰτίαν ἐνθὺνδε ποθὲν Κελτὰς τις Πέτρος τοῦνομα, τὴν ἐπωνυμίαν Κουκουπέτρος, εἰς προσκύνῃσιν τοῦ ἁγίου τάφου ἀπελθὼν καὶ πολλὰ δαίνα πεπονθὼς παρὰ τῶν τὴν Ἀσίαν πᾶσαν ληζομένων Τούρκων τε καὶ Σαρακηνῶν, μόγις ἐπανήλθεν εἰς τὰ ἴδια. Καὶ διαμαρτῶν τοῦ σκοποῦ οὐκ ἔφερεν, ἀλλ' ἐβούλετο τῆς αὐτῆς ἀψαθαι ὁδοῦ. Συνιδὼν δὲ ὡς οὐ χρεὶ μόνον αὐτοῖς τῆς παρὰ τὸν ἅγιον τάφον ὁδοπορίας ἔλασθαι ἵνα μὴ γαῖρόν τι γένηται οἱ, βούλῃ βουλευέσθαι συνετήν. Ἡ δὲ ἦν ἀσκητικὸς εἰς ἀπάσας τὰς τῶν Λατίνων χώρας, ὡς ἡμῶν θεία παρακληύεται με πᾶσι τοῖς ἐν Φραγγίᾳ κόμησι κηρύττει ἅπαντας τῶν ἰδίων ἀπῆραι καὶ εἰς προσκύνῃσιν τοῦ ἁγίου τάφου ἀπελθεῖν καὶ σπεῦσαι ὅλην χεῖρ καὶ γνώμην τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν τὰ ἱεροσόλυμα λυτρώσασθαι γαῖρος. Καὶ μέντοι καὶ κατωρθώκεν. Ὡς περ γὰρ τινα θείαν ὁμῆν ἐνθέμενος εἰς τὰς ἀπάντων ψυχὰς τοὺς ὁποῦνδήποτε Κελτοὺς ἄλλον ἀλλαγῶν σὺν ὁπλοῖς καὶ ἵπποις καὶ τῇ λοιπῇ τοῦ πολέμου προπαρασκευῇ συναβροχίσθη παρεσκευάζει. Κάκεινοι μὲν οὕτως εἶχον προθυμίαν τε καὶ ὁρμῆς καὶ πᾶσα λεωφόρος τούτους εἶχε. Συνεπήκει δὲ τοῖς στρατιώταις ἐκείνοις Κελτοῖς, καὶ ψιλὸν ὑπὲρ τὴν ἑμμεν καὶ τὰ ἅπτερα πλῆθος, φόνικας φέρον καὶ σταυρὸν ἐπ' ὤμων, γύναντες καὶ εἶνα τῶν σφῶν ἐξελθούσας χωρῶν. Καὶ ἦν ὁρᾶ. αὐτοὺς καθάπερ τινὰς ποταμοὺς ἀπανταχρῶς σὺρ ἑόντας· καὶ διὰ τῶν Δακῶν ὡς ἐπίπα· πρὸς τὰς πρὸς ἡμᾶς ἐπερχομένους πανστρατιά.

Ἡ ἄννα λοιπὸν οὔτε ἐπιστολὰς ἱκετηρίους, οὔτε πρεσβεΐας ἀναφέρει, παρίστησι δ' ἐν γένει τὴν σταυροφορίαν ὡς γενομένην ἐπὶ τῷ αὐθόρμητῳ κηρύγματι τοῦ ἐρημίτου Πέτρου· οἱ δὲ εἰλικρινέστεροι, ἂν καὶ εὐαρεστώτεροι, τῶν δυτικῶν ἱστορικῶν, καὶ, τὸ σπουδαιότερον, τὰ πράγματα αὐτὰ ἐπιμαρτυροῦσι τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐκθέσεώς της. Καθὰ προείπονεν, οἱ Μωαμεθανοὶ περὶ τοὺς χρόνους τούτους δὲν εἶχον ἀπὸ τῆς ἐπιφοιτώσεως εἰς τοὺς Βυζαντινούς ἢ ἄλλοτε. Ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ Ἀλεξίου, εἶδομεν αὐτὸν παγιώσαντα τὸ κατὰ τὴν Εὐρώπην κράτος, ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ μέχρι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀδρίου μέχρι τοῦ Εὐξείνου, ἀποκρούσαντα τὴν Νορμαννικὴν ἐπιδρομὴν, ἀποκρούσαντα τοὺς Πατζίνακίτας καὶ τοὺς Κομάνους, κατασχλόντα τὰς ἐσωτερικὰς στάσεις, καταστρέψαντα τὸν μέγαν πειρατὴν Τζαχάν, καὶ περιστείλαντα ὁπωσοῦν τοὺς κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν Τούρκους· ἀπὸ δὲ ἀπηλλάγη τῶν ἄλλων περισπασμῶν, ὁ Ἀλέξιος ἐδύνάτο ὁμολογουμένως νὰ καταφέρῃ καὶ οἰκισθῇ πληγὴν ἐπὶ κενωτέραν κατὰ τῶν πρὸς ἀνατολὰς πολεμίων, οἵτινες ἄλλως τε δὲν ἦσαν ὑπὲρ ποτε ἰσχυρότεροι,

ἀλλὰ μᾶλλον ἀσθενέστατοι. Εἶδομεν ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ἡμῶν, ὅτι, περὶ τὰ τέλη τῆς ἐνδεκτικῆς ἑκατονταετηρίδος, ὁ μωαμεθανισμὸς ἦτο διηρημένος καὶ ὑποδιηρημένος εἰς πολλὰς ἡγεμονίας, διχονοῦσας πρὸς ἀλλήλας πολιτικῶς τε καὶ θρησκευτικῶς. Ἐν Αἰγύπτῳ ἦρχε Φατιμίδης Καλίφης, ἐν Βαγδατίῳ δὲ Ἀββασίδης καὶ ὁ μὲν ἐν Αἰγύπτῳ ἦτο Σχιίτης, ὁ δὲ ἐν Βαγδατίῳ, Σουννίτης· πρὸς τοῦτοις, ὁ μὲν παντοδύναμος Βεζίρης τοῦ Σχιίτου Φατιμίδου, ὁ Ἀχμέτ Ἀφδάλ, ἦτο ἐνθερμος Σουννίτης, καὶ ἡγωνίζετο νὰ περιποιήσῃ τὴν ὑπεροχὴν εἰς τὴν αἵρᾶσιν αὐτοῦ, ἐν Βαγδατίῳ δὲ ὁ Ἀββασίδης καὶ Σουννίτης καλίφης διῆγεν εἰς διηνεκεῖς ἐρίδας πρὸς τοὺς Σχιίτας, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ ἥμισυ τῶν κατοίκων καὶ προσέτι ὁ Ἀββασίδης οὗτος ἔφερε ψιλὸν τὸ ὄνομα τῆς ἀρχῆς, ὡς ὅλος ὑποχείριος τῶν Σελσουκιδῶν αὐτοῦ Βεζιρῶν. Τῶν Σελσουκιδῶν πάλιν τούτων τὸ κράτος δὲν ἴσχυεν ἤδη ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅπου μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σολιμάν προέκυψαν πολλοὶ μικροὶ καὶ ὅλως σχεδὸν ἀνεξάρτητοι ἡγεμονίσκοι· καὶ μὲν μετ' ὀλίγον κατέλαβεν αὐτοὶ τὴν ὅλην ἀρχὴν ὁ Κελιδὴ Ἀρσλάν, ὁ τοσοῦτον πολυθρόνλητος ἐπὶ τῇ πρώτῃ σταυροφορίᾳ γενομένου, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὑπεβλέπετο ὑπὸ τῶν ὁμοδοξῶν, ἐρθόναι τὸν Κερ Βογᾶ, ἄρχοντα παρὰ τὸν ἄνω Εὐφράτην καὶ Τίγριν, καὶ τὸν Βαγί Σεγιάν, δεσπόζοντα ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἀντιφθινοῦμενος παρ' αὐτῶν, οἵτινες οὔτε πρὸς ἀλλήλους ὡμονόουν. Τὰ αὐτὰ συνέβαινον καὶ ἐν Συρίᾳ ὅπου δύο ἀδελφοί, Ῥοδουάν καὶ Δεκάν, κυβερνῶντες τὰς ἀξιολόγους πόλεις τοῦ Χαλεπίου καὶ τῆς Λαματκού, διέκειντο ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους. Ἐπὶ δὲ πᾶσι, τὰ μεταξὺ Συρίας καὶ μικρᾶς Ἀσίας ὅ, ἢ κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Ἀρμενίων Χριστιανῶν, τὸ δὲ Βυζαντινὸν κράτος ἐφθάνεν ἐπὶ μέχρις Ἑλέσσας, πέραν τοῦ Εὐφράτου καμένης, καίτοι εἰς τὴν ἐν τῷ μεταξύ χώραν πολυκιδῶς διασπασθῇ.

Ἐντεῦθεν καθίσταται ἀρίστων, ὅτι οὐδεὶς ὑπῆρχεν ἐπικείμενος, κατεπεῖγον, προπάντων δὲ νέος ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν φόβος, ἱκανὸς νὰ ἐξηγήσῃ πῶς ὁ Ἀλέξιος ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ μεγάλην ἐξωτερικὴν ἐπικουρίαν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐπῆλθε τοιοῦτος φόβος, ἔστιν δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν ποτὲ, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐμελλε νὰ καλέσῃ αὐθόρμητος καὶ νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὰ σπλάγχνα αὐτὰ τοῦ κράτους αὐτοὺς ἐκείνους, οἵτινες πρὸ μικροῦ ἐπὶ ἐπεβουλεύθησαν τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, ἐνέδωλον, ἐπὶ ἀνυποστάτοις προφάσεσιν, εἰς τὰς Ἑλληνικὰς χώρας καὶ μετὰ τοσοῦτων κόπων καὶ κινδύνων μόλις κατορθώθη νὰ ἐξωσθῶσιν; Ὅ,τι δὲ ἀναδεικνυσὶν ἀναμφισβητήτως ὑποβολιμαίας τὰς αἰτήσεις ἐκείνας, εἶναι αὐτὸ τῶν ἐπιστολῶν τὸ κείμενον. Ἡ ἐπιστολὴ τὴν ὁποίαν λέγετα ὁ Ἀλέξιος γράψας, διὰ τοῦ κόμητος Φλανδρίας Ῥοβέρτου, πρὸς ἅπαντας τοὺς ἡγεμόνας τῆς δύσεως, διελάμβανε δῆθεν πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὰς ἐξῆς. «Τὰ ἄγρια τῶν Τούρκων στίφη, τὰ περιυβρίσαντα, ἐν τῇ ἀκολασίᾳ καὶ ἐν τῇ μέθῃ τῆς νίκης αὐτῶν, καὶ φύσιν καὶ ἀνθρωπότητα, εἰσὶ πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Βυζαντίου, καὶ ἂν ἅπαντα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη

δὲν σπαύτωσιν εἰς βοήθειαν, ἡ πόλις τοῦ Κωνσταντινου γίνεται ἀφύκτως ὑποχείριος τῆς φρικτοτέρας καταδυναστείας Τουρκικὴ κατὰκτησις εἶναι ἡ μεγίστη τῶν συμφορῶν ἃς δύναται νὰ ὑποστῇ ὁ ἄρχων χριστιανικῶν βασιλείου, διὰ νὰ ἀποτρέψωμεν δὲ τὴν συμφορὰν ταύτην, θεωροῦμεν τὰ πάντα δίκαια καὶ θεμιτά. Ἡ ἀπώλεια τοῦ στέμματος εἶναι κακὸν μικρὸν συγκρινομένη πρὸς τὸ ὄνειδος τοῦ νὰ ἴδωμεν τὸ κράτος ἡμῶν καθυποβεβλημένον ὑπὸ τὸν νόμον τοῦ Μωάμεθ. Ἐὰν δὲ πέπρωται νὰ παύσωμεν βασιλεύοντες, ἃς ἔχωμεν τοῦλάχιστον τὴν παραμυθίαν ὅτι τὸ κράτος θέλει περιέλθει εἰς χεῖρας τῶν Λατίνων, σωζόμενον οὕτω ἀπὸ τοῦ Μουσουλμανικοῦ ζυγοῦ. *

Οἱ Τούρκοι ἠπειλοῦν περὶ τὰ τέλη τῆς ἐνδεκάτης ἐκατονταετηρίδος τὸ Βυζάντιον, καὶ ἂν δὲν προέφθανε βοήθεια ἐξ Εὐρώπης ἐμελλον ἀφύκτως νὰ καταστῶσι κύριοι αὐτοῦ· ἐνῶ, ὡς εἶδομεν, καταπύχοντο ὑπὸ ποικίλων ἐμρυλίων διενέξεων καὶ ἐπαγερμένων ἤδη περιστάσεων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου, ἀνακτῆσαντος ἐσχάτως ἀπ᾽ αὐτοῦ τὰς παραλίαις τῆς μικρᾶς Ἀσίας πόλεις; Ὁ Ἀλέξιος ἔγραψεν ὅτι εὐχάριστος θέλει ἴδει τὸν θρόνον αὐτοῦ περιερχόμενον εἰς χεῖρας ἐκείνων, τοὺς ὁποίους, πρὸ δεκαετίας μόλις, μετὰ τοσαύτης καρτερίας κατεπολέμησε, μετ' ὀλίγον δ' ἐμελλε νὰ ὑποδεχθῇ μετὰ τοσοῦτον εὐλόγου δυσπιστίας καὶ δυσμενείας; Ἀλλ' εἶναι καὶ τυφλὸς ὁ ἄνθρωπος, ὅτι τὰ τοιαῦτα ἐγαλκεύθησαν ὑπὸ ἀνθρώπων οἵτινες ἤθελον νὰ ἐξευτελίσωσι τοὺς βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου, καὶ νὰ προπαρκακευάσωσι πόρρωθεν τὰ πνεύματα εἰς τὴν μελετωμένην διαρπαγὴν καὶ διανομήν τοῦ κράτους. Ἐπὶ τοσοῦτον δὲ παρυσύρθησαν ὑπὸ τοῦ πάθους αὐτῶν οἱ συντάξαντες τὰς ἐπιστολάς ἐκεῖνας, ὥστε, ὑπερβάνοντες καὶ αὐτὰ τὰ ἔσχατα ὅρια τοῦ πρέποντος, παρέστησαν τὸν Ἀλέξιον ἀγωνιζόμενον νὰ δελεάσῃ ἐκ παντὸς τρόπου τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς βαρύνοντες ἵνα φέρῃ αὐτοὺς ὅσον ἐνεστί τάχιον εἰς Κωνσταντινουπόλιν, ἐπὶ δὲ τούτῳ οὐ μόνον περιγράφοντα τοὺς ἀμυθήτους θησαυροὺς, οἵτινες ἐμελλον νὰ ἀνταμείψωσι τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ζωγραφίζοντα τὸ κάλλος τῶν Ἑλληνίδων γυναικῶν, αἵτινες ἐμελλον νὰ βραβεύωσι τὰ κατορθώματα τῶν ἐλευθερωτῶν αὐτῶν! Τοιαῦτα αἵσχη ἀνασκευῆς, νομίζομεν, οὐ χρῆζουσιν.

Ὁ μόνος ἄνθρωπος ὅστις ἐδικαιοῦτο τότε νὰ ζητήσῃ ἐξωτερικὴν ἐπικουρίαν εἶναι ὁ πατριάρχης τῆς Ἱερουσαλὴμ, διότι τρώντι περὶ τοὺς χρόνους αὐτοῦ οἱ Νογαιοὶ Τουρκομάνοι, κατακτῆσαντες τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, ἐπέγαγον αὐτοῖσι συμφορὰς δαινοτάτας. Ἄν δὲ ὁ πατριάρχης Συμῶν ἐξητήσατο τὴν συνδρομὴν ἐκείνην, κακῶς, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, ἀντημείβη διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ αὐτοῦ. Ἀλλ' οἱ πολέμιοι τῶν Βυζαντινῶν ιστοριογράφοι ἐπιτροχάδην μόνον ἀναφέρουσι τὴν ἱκεσίαν τοῦ ἀρχιερέως, ἐπιμένοντες δὲ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ Ἀλεξίου· ὅτι ὅμως αὐταὶ εἶναι πλασταὶ καὶ ἀνύπαρκτοι, καταδείκνυνται μὲν ἐκ τῶν προειρημένων, ὁμολογεῖται δὲ καὶ πρὸς πολλῶν Εὐρωπαϊκῶν ιστο-

ρικῶν. Ὁ Ἡρένος (Heeren), ἐν τῇ σοφῇ αὐτοῦ Λατινικῇ πραγματείᾳ περὶ τῶν Ἑλλήνων ιστορικῶν, λέγει ῥητῶς τὴν προμνημονευθεῖσαν ἐπιστολὴν τοῦ βασιλέως μὴ γνησίαν· καὶ ὁ Σχλίσσερος ὁμοίως θεωρεῖ αὐτὴν ὡς νόθον. (*)

Ἀλλ' ἂν αἱ σταυροφορίαι δὲν ἐγένοντο ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐτοκρατόρων, μήπως τοῦλάχιστον προέθεντο εἰλικρινῶς τὴν ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων λύτρωσιν τοῦ ἁγίου τάφου; μήπως εἰς τὰς σχέσεις εἰς τὰς ὁποίας ἀναγκάως περιήλθον πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς, οἱ σταυροφόροι ἐτήρησαν τὰ δίκαια τὰ ὀφειλόμενα πρὸς ἔθνος σύμμυχον, χριστιανικόν, μετὰ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἑποίου ἐμελλον νὰ ἀγωνισθῶσιν;

Ὁ συρφετώδης ὄχλος ἐξ οὗ συνέκμιτο ὁ πρόδρομος τῶν σταυροφόρων στρατὸς, ὃν ἦγεν Οὐάλτερος ὁ Μηδινέχων καὶ Πέτρος ὁ Βρημίτης (**) παρεξέτραπε, καθ' ὃδον ἐν Οὐγγρίᾳ καὶ ἐν Βουλγαρίᾳ, ἐπειτα δὲ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, εἰς σφαγὰς καὶ δολοφονίας αἵτινες ἐκίνησαν τὴν ἀγανάκτησιν καὶ αὐτῶν τῶν καθολικῶν ιστοριογράφων. Μάλιστα δὲ ἀξιοσημείωτος εἶναι ὁ τρόπος καθ' ὃν ὁ Λεβὼ στιγματίζει τὴν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους διαγωγὴν τῶν πρώτων τούτων σταυροφόρων.

Ἐκτὸς τῶν βιαιοπραγιῶν. λέγει ὁ Λεβὼ, δι' ὧν ἡ μερὶς αὕτη τῶν σταυροφόρων καθήμαζε τὴν δρόμον αὐτῆς, ὁ Ἀλέξιος εἶδε μετ' ἀγανάκτησεως ὅσα οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἔπραξαν ἐν τῷ διαστήματι τῆς περὶ τὴν πόλιν διατριβῆς αὐτῶν. Ὁ ἀγαλνικὸς καὶ ἀπακτὸς ἐκεῖνος ὄχλος, στρατηγοῦμενος ὑπὸ ἐρημίτου τὸν ὁποῖον δὲν ἐσέβετο, καταχρώμενος τῇ ἐλεημονίᾳ δεξιῶσι τῆς ἑταρχῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐξέδρισε τοὺς εὐεργέτας αὐτοῦ. Μὴ ἀκούμενοι νὰ λεηλατῶσι τὰς ἀγροικίας καὶ τὰ παλάτια δι' ὧν ἦσαν κεκοσμημένα τὰ περίχωρα τῆς μεγάλης ἐκείνης πόλεως, ἐσάλλον καὶ πῦρ εἰς αὐτὰ ἀναδείκνυμενοι· ὁ ἐπίσης ἀπεθεῖς ὅσον καὶ οἱ ἄπιστοι

(*) Ἰδε τῆς Γενικῆς αὐτοῦ ἱστορίας, μέρος 3, τόμον 4, σελ. 130 καὶ ἐπ. Ὁ Michaud ἠγωνίσθη νὰ ἀνασκευάσῃ τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Ἡρένου· ἀλλὰ ἡ λογικὴ τοῦ οὗτε ἰσχυρὰ εἶναι, οὗτε χρηστή. Μεταξὺ τῶν ἄλλων λ. χ. παρατηρεῖ, τόμ. 1, σελ. 47, σημ. 2. Quelques critiques n'ont pu croire qu'Alexis ait parlé dans ses lettres des belles femmes de la Grèce; la chose peut cependant paraître très-vraisemblable, quand on se rappelle, que les Turcs qui attaquaient l'empire de Byzance recherchaient les femmes grecques avec ardeur. Ὁ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον· Τινὲς δὲν ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Ἀλέξιος ἠδύνατο νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὰς ἐπιστολάς αὐτοῦ περὶ τῶν καλῶν τῆς Ἑλλάδος γυναικῶν· τὸ πρᾶγμα ἐν τοῖς τοῖς φαίνεται πιθανώτατον, ἀλλὰ ἀναλογισθῶμεν, ὅτι οἱ Τούρκοι, οἵτινες προσέβαλλον τὸ Βυζαντινὸν κράτος, ἐπεζήτουν μετὰ πόθου τὰς Ἑλληνίδας. Κατὰ τὴν λογικὴν τοῦ Michaud ἄρα, ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι ἐπεζήτουν τὰς Ἑλληνίδας, ὁ Ἀλέξιος ἠδύνατο πιθανώτατα νὰ ἐξευτελισθῇ ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε νὰ προτελῇ αὐτὰς εἰς τοὺς Λατίνους. — Ἐν γένει παρατηρεῖται ὅτι οἱ Γερμανοὶ ιστοριογράφοι εἶναι πολὺ ἀπαθείστεροι τῶν Γάλλων. Πάλιν δὲ μεταξὺ τῶν Γάλλων, οἱ ἀρχαιότεροι εἶναι ἐπισκευότεροι τῶν νεωτέρων. Ὁ Lebeau λ. χ. δείκνυται πρὸς ἡμᾶς πολὺ εὐνοώτερος τοῦ Michaud, διότι τὸ πολιτικὸν συμφέρον τοῦ καθολικισμοῦ ἐπενήργησεν εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, πολὺ ἰσχυρότερον ἢ ἄλλοτε.

(**) Οἱ ὑπὸ τὸν Ἰσάα Γοττσεσχάκιον καὶ τὸν κόμητα Ἐμμανουὴλ σταυροφόροι καταστράφησαν, ὡς γνωστὸν, καὶ δολοφονήσαν ἐν Οὐγγρίᾳ, πρὶν ἐπὶ φθάσωσιν εἰς τὰ σένορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

αὐτοὶ ἔμελλον νὰ πολεμήσωσιν, ἐσώλουν τὰς ἐκκλησίας, καὶ ἀφαιροῦντες τὰς στέγας αὐτῶν, ἐπώλουν τὸν μόλυβδον εἰς τοὺς Ἕλληνας. Αἱ ληστεῖαι αὗται παρήγαγον εἰς τὴν καρδίαν τοῦ αὐτοκράτορος πικρὰν δυσπιστίαν, ἥτις, μηδέποτε ἐγκαταλείπουσα αὐτήν, μετεδιδάσθη καὶ εἰς τὴν καρδίαν τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Ἐκ τοῦ πρώτου τούτου δείγματος τῆς αὐθάδους κτηνωδίας τῶν σταυροφόρων, ἔκρινε τί ἔμελλε νὰ περιμένῃ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἄλλων ἀραιμαυίων ἀνδρῶν, ὧν προανηγγέλλετο ἡ ἀφίξις. Κατήντησε νὰ φοβῆται ὀλιγώτερον τοὺς Τούρκους ἢ τοιοῦτους ἐλευθερωτάς· καὶ ἂν ᾔναι ἁλῆθές, ὡς ἡξίωσαν οἱ δουτικαὶ, ὅτι βραδυτέρων ὁ Ἀλέξιος συνανοήθη κρυφίως μετὰ τῶν σταυροφόρων διὰ νὰ ἐπαγάγῃ τὴν καταστροφὴν τῶν σταυροφόρων, οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἤθελον νὰ αἰτιῶνται ἕκκα τούτου αὐτοὶ ἐαυτοὺς· διότι αὐτοὶ προσέλασαν καθ' ἐαυτῶν τὰς φοβερωτέρας ὑπονοίας· τὸ δὲ ἀποδιδόμενον αὐτῷ ἐπίδουλον πολίτευμα εἶναι ἐν ἐκ τῶν ἐγκλημάτων ἐκείνων, τὰ ὅποια ἡ πολιτικὴ οὐδέποτε μὲν ὁμολογεῖ, οὐδέποτε ὁμῶς ἀποφεύγει τοῦ νὰ πράξῃ (*).

Θέλομεν ἰδεῖ, προϊούσης τῆς ἀφηγήσεως ἡμῶν, μέχρι τίνος εἶναι ἀληθὴς ἡ κατὰ τοῦ Ἀλεξίου πολλὰκις γενομένη κατηγορία, ὅτι δὲν προσηνέχθη εἰλικρινῶς πρὸς τοὺς σταυροφόρους. Ὁ Λεβὼ ἄλλως τε δὲν ἀποφαίνεται περὶ τούτου εἰμὴ μετὰ δισταγμοῦ· ὡς πρὸς δὲ τὸν στρατὸν τοῦ Πέτρου Ἐρημίτου, αὐτὸς ὁ Michaud ὁμολογεῖ ὅτι ὁ βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ τὰς σωτηριωδεστέρας συμβουλίας. Προτοῦ οἱ περὶ τὸν Πέτρον παρεκτραπῶσιν εἰς τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας καταχρήσεις ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὁ Ἀλέξιος, καὶ τοὶ γινώσκων ἀπὸ τῶν καθ' ὁδὸν συμβάντων, τὸ πνεῦμα τῆς ἀκολασίας τὸ ὁποῖον ἐπεκράτει παρ' αὐτοῖς, καὶ τοὶ εὐλόγως δυνάμενος νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ νὰ συντηρῇ καὶ νὰ ἐπιτηρῇ τὸν πολυάριθμον καὶ ἀκάθεκτον ἐκείνον συρφετόν, οὐδὲν ἥττον συνεβούλευσεν αὐτῷ νὰ περιμείνῃ, πρὶν ἀρχίτῃ τὸν πόλεμον, τὴν ἐλευσίαν τῶν σταυροφορησάντων ἡγεμόνων καὶ ἄλλων ἐπιστῆμων στρατηγῶν. Ἀλλ' οἱ ἄφρονες ἐκεῖνοι ἐπέμειναν νὰ διαβῶσιν ἀμέσως εἰς τὴν Ἀσίαν· καὶ μόνον ἀφοῦ ἐξώκειλαν εἰς τὰς φοβερωτέ-

ρας δηώσεις, παρέσχεν ὁ Ἀλέξιος αὐτοῖς πλοῖα ἵνα μετακομίσωσιν αὐτοὺς πέραν τοῦ Βοσπόρου. (*) Τὸ ἐλεεινὸν τέλος τὸ ὁποῖον ἐλαβεν ἡ πρώτη αὕτη ἐπιχείρησις εἶναι γνωστόν· μικρὸν μετὰ τὴν ἀποδίδοσίν των, ἀφοῦ καὶ ἐν Ἀσίᾳ ἐπραξάν τὰ πάνδεινα κατὰ τῶν Ἑλλήνων, προσελθόντες ὑπὸ τοῦ Κιλιτζέ Ἀρσλάν, κατετροπώθησαν κατὰ κράτος ἀπὸ πολλῶν δὲ μυριάδων, τριςχίλιοι μόνις διεσώθησαν εἰς Κωνσταντινουπόλιν, χάρις πάλιν εἰς τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης σταλείσαν αὐτοῖς ἐπικουρίαν πλοίων καὶ στρατευμάτων· οἱ λοιποὶ πάντες ἢ ἐσφάγησαν ἢ ἐξηνδραποδίσθησαν. Μεταξὺ τῶν πρώτων ἦτο καὶ ὁ Οὐάλτερος, ὁ δὲ προνοητικὸς Ἐρημίτης εἶχε πρὸ τῆς μάχης ἐτι, ἐπανέλθει εἰς Κωνσταντινουπόλιν.

Ὁ μετ' ὀλίγον ἐπιβλὼν κύριος σταυροφορικὸς στρατός οὐδὲ εὐπρεπέστερον πολὺ, οὐδὲ χρηστότερον τῶν προδρόμων ἐκείνων ἐπολιτεύθη. Γοδοφρέδος ὁ Βουλλῶνος, δουξ τῆς κάτω Λαθριγγίας, ἀναχωρήσας, κατὰ Αὐγούστον τοῦ 1096, μετὰ 10,000 ἰππέων καὶ 70,000 πεζῶν, διὰ Γερμανίας καὶ Οὐγγρίας, ἐφθασεν ἐν πλειοτέρᾳ τινὶ τάξει εἰς τὰ σύνορα τῆς Βουλγαρίας. Ὁ Ἀλέξιος, ἅμα πληροφορηθεὶς τὴν ἀφίξιν του, παρακαλεῖ αὐτὸν δι' ἐπιστολῆς νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ λεηλασίαν τινὰ, ὑποσχόμενος ἀντὶ τούτου πᾶσαν εὐκολίαν περὶ τὴν τῶν τροφῶν προμήθειαν· τῶνόντι δὲ ἐφθασεν ὁ Γοδοφρέδος ἐν εἰρήνῃ μέχρι Φιλιππουπόλεως. Ἀλλ' ἐκεῖ μαρθάνει ὅτι ἕτερός τις σταυροφόρος ἡγεμὼν, ὁ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου Α', ἀδελφὸς Οὐγῶν, διετέλει φυλαττόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ὁ Οὐγὼν εἶχε διαπεράσει ἀπὸ τῆς Ἰταλίας εἰς Δυρράχιον· συνεπαγόμενος δὲ δύο ἐπιστήμους Ἕλληνας ἄνδρας, πρὸ μικροῦ ἐξορισθέντας ἀπὸ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐλῆς, τοσοῦτον προσέτι αὐθαδῶς προσηνέχθη πρὸς τὸν φρούραρχον τοῦ Δυρράχίου, ὥστε ὁ Ἀλέξιος διέταξε νὰ συλληφθῇ. Ἐφυλάττετο ὁμῶς ὁ Οὐγὼν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ μετὰ πλείστης τιμῆς, ἀλλ' οὐδὲν ἥττον ὁ Γοδοφρέδος ἀπήτησε τὴν ἄμεσον ἀπόλυσίν του· καὶ, ἀποποιηθέντος τοῦ Ἀλεξίου, ἐκέρυξε κατ' αὐτοῦ πόλεμον, ἐπαγόμενος δεινотάτην περὶ Σηλυβρίαν δῆλωσιν. Ὁ Ἀλέξιος, θεωρῶν τὸ κράτος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον κατακλυζόμενον ὑπὸ τῶν ξένων, ἐνόμισε φρόνιμον νὰ ἐνδώσῃ εἰς τοὺς παραδόξους ἐκείνους ἐπικούρους καὶ ἀπέλυσε τοὺς φυλακισμένους. Τότε ἐπαύσαν αἱ ἐχθροπραξίαι, ὁ δὲ Γοδοφρέδος ἐστρατοπέδευσε περὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν, δύο ἡμέρας πρὸ τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Ἀλλὰ ἡ ἀμοιβαία δυσπιστία εἶχε κορυφωθῇ· καθεκάστην σχεδὸν παρήγοντο διενέξεις καὶ διαπληκτισμοί· τινὲς δὲ τῶν ἡγεμόνων, ὡς θέλομεν ἰδεῖ μετ' ὀλίγον, ἀναφανδὸν προέτειναν τὴν ἀξίωσιν τοῦ νὰ κυριεύσωσι τὴν Κωνσταντινουπόλιν. Ὁ Γοδοφρέδος, χρηστότερος ὢν τῶν λοιπῶν, ἀπέρριψε τὴν τοιαύτην ἐπιβουλὴν ὑπῆρχεν

(*) Outre les violences dont cette portion de croisés avait ensanglanté son passage, il (Alexis) ne vit qu'avec indignation celles qu'il essaya pendant les cinq jours qu'elle campa devant la ville. Une multitude sans frein et sans discipline, commandée par un ermite qu'elle ne respectait pas, abusa du charitable accueil qu'on lui faisait à Constantinople pour insulter à ses bienfaiteurs. Non contents de piller les environs de cette grande ville, ils y mettaient le feu. Aussi impies que les infidèles, auxquels ils allaient porter la guerre, ils dévotaient les églises, ils en découvraient le toit pour en vendre le plomb aux Grecs. Ces brigandages donnèrent à l'empereur une cruelle défiance, dont il ne revint jamais, et qui passa dans le cœur de ses successeurs. Par ce premier essai de la brutale insolence des croisés, il jugea de ce qu'il devait attendre de ce grand nombre de vaillants hommes qu'on lui annonçait. Il en vint à craindre moins les Turcs que de tels libérateurs; et s'il est vrai, comme l'ont prétendu les occidentaux, qu'il forma dans la suite de secrètes intelligences avec les infidèles pour faire périr les croisés, ceux-ci devaient s'en accuser eux-mêmes, ils l'avaient horriblement prévenu contre eux; et s'il fut perfide à leur égard, c'est un de ces crimes que la politique n'avouera jamais, mais qu'elle se garderait bien de ne pas commettre. Τόμ. XV, σελ. 309—340.

(*) Ὁ Michaud μάλιστα βεβαιεῖ, ὅτι οἱ περὶ τὸν Πέτρον, διὰ νὰ ὑποχρεώσωσι τὸν αὐτοκράτορα νὰ τοὺς διαπεράσῃ ὅσον ἐνεστί ταχύτερον εἰς Ἀσίαν, ἔκου τοσοῦτον οἰκτρὸν ἔμελλον νὰ λάβωσι τέλος, ἐπραξάν ὅσα ἐπραξάν. Τόμ. 4, σελ. 79. Ἰδε καὶ σελ. 74.

ἔως καὶ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ βασιλέως μεγάλη τις διχοτασίας ἀφορμή.

Καθὰ εἶπομεν, οἱ σταυροφόροι οἰκοθὲν καὶ ὄχι προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀλέξιου, ἐπεχείρησαν τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἱερῶν τόπων. Ἄν λοιπὸν ἐπορεύοντο κατ' εὐθείαν ἐξ Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Συρίαν καὶ τὴν Παλαιστίνην, δι' ἰδίων δὲ πόρων καὶ δυνάμεων διεξήγον τὸ ἐπιχείρημα, δυσκόλως ἐπετρέπετο νὰ ἰσχυρισθῶμεν ὅτι ὁ Ἀλέξιος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν τὴν ἀπόδοσιν τῶν χωρῶν ὅσας ᾔθελον ἀφαιρῆσαι ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν, στηριζόμενος ἐπὶ μόνου τοῦ λόγου ὅτι αἱ χώραι αὗται ἀνήκον ἄλλοτε εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος. Ἀλλ' οἱ σταυροφόροι δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἐπιχειρήσωσι τὸ ἔργον αὐτῶν εἰμὴ τῇ συντονιστῇ συμπράξει τοῦ Βυζαντινοῦ βασιλέως· διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διήλθον ὑπὸ τοῦ ταμείου αὐτοῦ ἐπὶ πολὺν χρόνον συνετηρήθησαν· διὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ ἐπέρασαν εἰς τὴν Ἀσίαν· τελευταῖον, Ἑλληνικὰ στρατεύματα ἐμελλον νὰ συνοδεύσωσιν αὐτοὺς, καὶ ὡς ἐπικούροι κατὰ πολέμων τοὺς ὁποίους οἱ μὲν Ἕλληνες πρὸ καιροῦ ἐγίνωσκον, οἱ δὲ σταυροφόροι ἐμελλον κατὰ πρῶτον τότε νὰ ἀπαντήσωσι· καὶ ὡς ὁδηγοὶ εἰς χώρας τὰς ὁποίας οἱ δυτικοὶ τότε δὲν ἐγνώριζον ἔτι. Ἐὰν δὲ εἰς ταῦτα προσθέσωμεν τὰς φοβεράς ζημίας τὰς ὁποίας προεξένησαν ἐκ προοιμίου εἰς ὅλον τὸ κράτος οἱ διερχόμενοι ἐκεῖνοι ἀπειραριθμοὶ πολεμισταί, καὶ προσέτι ὅτι ἐπῆλθον ἄκλητοι, ὄχι, ὡς ἐβεβαίουν, ἐπὶ σκοπῷ κατακτήσεων, ἀλλὰ ἐπὶ μόνῃ τῇ εὐλαθεῖ προθέσει τοῦ νὰ λυτρώσωσι τοὺς ἱεροὺς τόπους ἀπὸ τῆς τυραννίας τῶν ἀπίστων, φυσικώτατον ἦτο ὁ Ἀλέξιος νὰ ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτῶν τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι ὅσα ἀνακτήσωσιν ἐν Ἀσίᾳ, θέλουν ἀποδοθῆναι εἰς τὸν πάλαι αὐτῶν κύριον, τὸν νόμιμον αὐτῶν δεσπότην, τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Γοδοφρέδος ἐδίστασεν ἐπὶ τινα χρόνον νὰ δώσῃ τὴν ὑπόσχεσιν ταύτην. Ἐπὶ τέλους ὁμως, θεωρῶν τὸ δίκαιον καὶ τὸ εὐλογον τοῦ πράγματος, συνωμολόγησε περὶ τούτου συνθήκην πρὸς τὸν Ἀλέξιον, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν ἀπάσης τῆς μετέπειτα νομίμου σχέσεως τῶν σταυροφόρων πρὸς τοὺς Ἕλληνας βασιλεῖς.

Οἱ ὅροι τῆς συμβάσεως ταύτης δὲν ἀναφέρονται ὑπὸ τῆς Ἀννης Κομνηνῆς ἀπαράλλακτως ὅπως καὶ ὑπὸ τῶν δυτικῶν χρονογράφων. Ἡ Ἀννα λέγει περὶ τούτου ἐπὶ λέξεως ταύτης· «προελθὼν οὖν (ὁ Γοντοφρέ, δηλαδὴ ὁ Γοδοφρέδος) τῷ βασιλεῖ ἐπωμύσατο ὄνπερ ἀπῆρτετο ὄρκον, ὥστε ὁπόσας πόλεις καὶ χώρας ἢ φρούρια φθάσει κατασχεῖν ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων τὸ πρῶτον τελοῦντα, πρὸς τὸν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποστελλόμενον ἀρχηγὸν παραδιδόναι. Ταῦτ' οὖν ἐπομοσάμενος, χρήματά τε ἱκανὰ λαβὼν, ὁμέστιός τε καὶ ὁμοτράπεζος αὐτῷ γεγονώς καὶ δαψιλῶς εὐωχηθεὶς, διαπεράσας κατὰ τὸν Πελεκάνον ἠγλίστατο. » Οἱ δὲ δυτικοὶ βεβαιοῦσιν, ὅτι ὁ μὲν Ἀλέξιος ὑπέσχετο ἐνὸρκως νὰ βοηθήσῃ τοὺς σταυροφόρους, ἄγων μάλιστα αὐτὸς τὸν ἴδιον στρατὸν νὰ παρέχῃ αὐτοῖς τροφὰς εἰς εὐλογον τιμὴν καὶ νὰ μὴ ἀνεχθῇ τινα πρὸς οὐδένα τῶν

σταυροφόρων ἀδικίαν· οἱ δὲ τούτων ἡγεμόνες ὑπεχρεοῦντο νὰ μὴ ἐπιχειρήσωσι τι κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, νὰ ἀποδώσωσιν αὐτῷ τὰ κυριώτερα τοῦ κράτους φρούρια ὅσα ᾔθελον ἀνακτήσῃ ἐν Ἀσίᾳ· ὡς πρὸς δὲ τὰς ἄλλας γαίας τὰς ὁποίας, πρὸς τὸ συμφέρον τῆς κατακτήσεως τῆς Ἱερουσαλὴμ, ᾔθελον ἀναγκασθῆναι φυλάξωσιν αὐτοὶ, ὑπέσχοντο νὰ ὁμώσωσιν αὐτῷ πίστιν καὶ ὑποταγὴν· ἐπιφυλαττόμενοι νὰ μὴ τηρήσωσι τοὺς ὄρκους αὐτῶν εἰμὴ καθ' ὅσον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ ᾔθελε μείνει πιστὸς εἰς τὸν ἴδιον λόγον. » Ἐδυνάμεθα νὰ ἐπιφέρωμεν πολλὰς ἐνστάσεις περὶ τῆς πιθανότητος τῶν ὁρῶν τῆς συμβάσεως ὅπως οὗτοι διαγράφονται ὑπὸ τῶν δυτικῶν χρονογράφων. Ἀλλὰ τοιαύτη συζήτησις ἔθελε παρασύρει ἡμᾶς μακρὰν, ὥστε δεχόμενοι αὐτοὺς ὡς γνησίους, ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν θέλομεν ἐκτιμῆσαι τὴν ἀμοιβαίαν διαγωγὴν τῶν σταυροφόρων καὶ τοῦ αὐτοκράτορος.

Μετὰ τὴν συνομολογίαν τῶν συνθηκῶν, διεπειρώθησαν οἱ σταυροφόροι εἰς τὴν Ἀσιανὴν παραλίαν, περὶ τὰ μέσα μαρτίου τοῦ 1097. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ καὶ μετ' ὀλίγον, ἐπῆλθον ἄτεροι Εὐρωπαϊκοὶ στρατοὶ, οἵτινες ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡρέθισαν καὶ δυσχερέστερα κατέστησαν τὰ πράγματα. Ὁ τοῦ Ῥοβέρτου Γυσκάρδου υἱὸς Βοημοῦνδος εἶχε λάβει ἐπίσης τὸν σταυρόν· καὶ παρέστη νῦν ὡς προστατῆς καὶ πρόμαχος τοῦ κράτους ἐκείνου, τοῦ ὁποίου πρὸ μικροῦ ἔτι εἶχεν ἀναδειχθῆ ἀναφανδὸν πολέμιος· εἰς τὸ ἀνέκαθεν χειραγωγῆσαν τὸν Βοημοῦνδον πνεῦμα τῆς πλεονεξίας, εἶχε τότε προστεθῆ καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκδικήσεως δι' ἣν εἶχε πάθει πρότερον ἀποτυχίαν. «Καὶ γὰρ ὁ μὲν Πέτρος (ὁ Ἐρημίτης), λέγει ἡ Ἀννα, ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς εἰς προσκύνησιν τοῦ ἀγίου τάφου τὴν τοσαύτην ὁδοιπορίαν ἀναδέξατο· οἱ δὲ γε λοιποὶ Κόμντες, καὶ τούτων μᾶλλον ὁ Βαϊμοῦντος παλαιὰν μὴνιν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τρέφοντες, καὶ εὐκαιρίαν ζητοῦντες, ἀντίποινα τούτῳ παρασχεῖν τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης νίκης ἣν ἤρατο κατ' αὐτοῦ ὁπότε κατὰ τὴν Λάρισσαν τὸν μετ' αὐτοῦ συνῆψε πόλεμον· ὁμογνωμονήσαντες καὶ αὐτὴν τὴν μεγαλόπολιν κατασχεῖν ἐνειρώττοντες, εἰς τὴν αὐτὴν ἐληλύθεισαν γνώμην. . . . τῷ μὲν φαινομένῳ τὴν πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοιπορίαν ποιούμενοι, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὸν αὐτοκράτορα τῆς ἀρχῆς παρολῶσαι καὶ τὴν μεγαλόπολιν κατασχεῖν ἐθέλοντες. » Ὁ Βοημοῦνδος ἐξεστράτευσεν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας περὶ τὰ τέλη τοῦ 1096, μετὰ τοῦ ἐπ' ἀνδρὶα πολυθρῦλ-λήτου ἀνεψίου αὐτοῦ Ταγκρέδου, καὶ μετὰ μυρίων μὲν ἱππέων, πολυαριθμῶν δὲ πεζῶν, ἀπεβίβασθη εἰς Χαονίαν, ἀρ' ἥς μεταβὰς εἰς Καστορίαν, πανηγύρησεν αὐτόθι τὴν ἑορτὴν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως. Ὁ στρατὸς οὗτος ἤρχισεν ἐν τῷ ἄμα νὰ λεηλατῇ τὴν χώραν καὶ νὰ καταπιῇ τοὺς κατοίκους, ὥστε τὰ βασιλικὰ στρατεύματα ἠναγκάσθησαν ν' ἀντιπαρ-ταχθῶσι κατ' αὐτοῦ. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Βοημοῦνδος ἔτι σαφέστερον ἀπεκάλυψε τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ, προ-ταίνας εἰς τὸν Γοδοφρέδον, ὅστις δὲν εἶχεν ἔτι ὁμώ-σει πίστιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, νὰ μὴ συνθηκολο-γήσῃ περὶ τούτου, ἀλλὰ, ἐνούμενος μετὰ τῶν

λοιπῶν σταυροφόρων, νὰ ἐξώσῃ τὸν Ἀλέξιον ἀπὸ τῆς βασιλείας καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ κράτος αὐτός. Τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην ὁμολογοῦσι καὶ ὁ Michaud καὶ ὁ Διεβὼ (*). Κατ' εὐτυχίαν ὁ Γοδοφρέδος, σωφρονέστερος ὢν, ὅχι μόνον ἀπέτρεψε τὸν Βοημούνδον ἀπὸ τοῦ βουλευματος τούτου, ἀλλὰ καὶ κατέπεισεν αὐτὸν, προσελθὼν αὐτοπροσώπως εἰς Κωνσταντινούπολιν, νὰ ὁμώσῃ πίστην τῷ βασιλεῖ. Μόνος ὁ ἀγέρωχος Ταγκρέδος ἀπεποιήθη νὰ παρευρεθῇ εἰς τὴν τελετὴν ταύτην.

Ὁ μετὰ ἐτι πολυαριθμότερον στρατοῦ ἐπελθὼν Κόμης τῆς Φλανδρίας Ροβέρτος δὲν ἐδίστασε νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα τοῦ Γοδοφρέδου καὶ τοῦ Βοημούνδου καὶ διεπεριώθη ἐπίσης εἰς Ἀσίαν. Ἀλλ' ὁ ἑσχατος πάντων στρατεύσας Ραιμούνδος, κόμης Τολώσσης καὶ τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου, (Saint-Gilles), ὅστις βραδύτερον ἐμελλε νὰ ἀναδειχθῇ εἰς τῶν πιστοτέρων ὑπερμάχων τοῦ Ἀλεξίου, κατ' ἀρχὰς λέγεται ἔτι ἐπολιτεύθη ἄλλως. Περσευθεὶς μετὰ δεσποτικῶν ἀνδρῶν, διὰ Λομβαρδίας, Φριουλίας, Ἰστρίας, Δαλματίας, Δυρράχίου καὶ Πελαγονίας, ὁ Ραιμούνδος περιήλθεν, ὡς πάντες οἱ λοιποὶ, εἰς ῥάξεις πρὸς τοὺς κατοίκους, ἐκυρίευσεν καὶ ἐδήλωσε διαφόρους πόλεις, ἐν οἷς τὴν Ῥοδοστόν καὶ κατεπίσθη μὲν ὑπὸ τοῦ Γοδοφρέδου νὰ προσέλθῃ ἀνεὶ στρατοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' ἅμα γενομένου λόγου νὰ ὁμώσῃ πίστιν τῷ βασιλεῖ, ἀπῆντησεν ὅτι δὲν ἦλθεν εἰς τὴν ἀνατολὴν ἵνα ζητήσῃ ἐνταῦθα δεσποτὴν ὅτι ἂν ὁ αὐτοκράτωρ ἐνώσῃ τὸν στρατὸν αὐτοῦ μετὰ τοῦ σταυροφορικοῦ, καὶ ἀναλάβῃ τὴν ὅλην ἡγεμονίαν, θέλει ὑπακούει αὐτῷ ὡς στρατηγῷ, οὐδέποτε ὅμως θέλει ἀναγνωρίσει αὐτὸν ὡς κυρίρχον. Ὁ Ἀλέξιος, ἀγανακτήσας, προσέβαλε τὸν τοῦ Ραιμούνδου στρατὸν, ὁ δὲ κόμης τῆς Τολώσσης ἐμελέτα ἤδη σπουδαιότερον καὶ αὐτοῦ τοῦ Βοημούνδου τὴν τοῦ βασιλέως κατάλυσιν, ἐπὶ δὲ τούτῳ προέτεινε νὰ ἀνακάμψωσιν ἐξ Ἀσίας οἱ φθίντες νὰ διεπεριωδῶσι στρατοί, ὅτε οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες, θεωροῦντες τὸ ἀκατόρθωτον τοῦ πράγματος, διότι ὁ στόλος δι' αὐτὸν ἔδυνάτο νὰ γίνῃ ἡ χάθδος αὐτῇ ἀῆκεν εἰς τὸν Ἀλέξιον, προσδεταῦτοις ἀναλογιζόμενοι τὸ ὀλέθριον ἀποτέλεσμα τὸ ὅποιον ἔδυνάτο νὰ ἔχῃ ἡ ἡττὴ αὐτῇ ὡς πρὸς τὸ κύριον ἐπιχείρημα. ἔδυσώπησαν τὸν Ραιμούνδον καὶ ὑπεχρέωσαν αὐτὸν νὰ ὁμώσῃ, ὡς οὐδέποτε θέλει πράξῃ τι κατὰ τῆς τιμῆς ἢ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξίου, ἐνόσῃ καὶ ὁ Ἀλέξιος τηρήσῃ τὰς ἰδίας ὁμολογίας. Ὁ Διεμαρτυρήθη ὅμως ὅτι τοῦ ὁμώσαι ὑποταγὴν προτιμᾷ τὸν θάνατον, ὁ δὲ βασιλεὺς, διὰ τὸ δυσχερὲς τῶν περιστάσεων, ἀναγκάσθη νὰ εὐχαριστηθῇ εἰς τὴν διαβεβαίωσιν ἐκείνην καὶ ἡγωνίσθη διὰ τῶν περιποιήσεων αὐτοῦ νὰ ἐξευμενίσῃ τὸν ἀγέρωχον ἡγεμόνα. Τοιαῦτα περὶ Ταγκρέδου καὶ Ραιμούνδου λέγουσιν οἱ δυτικοὶ χρονογράφοι καὶ τὰ μὲν περὶ τοῦ πρώτου εἶναι ἀναμφισβήτητα, καθὼς καὶ ὑπὸ τῆς Ἀννης Κομνηνῆς συνομολογούμενα τὰ δὲ κατὰ τὸν κόμητα Τολώσσης καὶ ἁγίου Αἰγιδίου,

ὃν Σαγγέλην αὐτὴ ὀνομάζει, ἄλλως ἀναφέρονται ὑπὸ τῆς βασιλοπαιδὸς ιστοριογράφου.

« Τὸν δὲ γε Σαγγέλην, λέγει ἡ Ἀννα, ἡγάπα διαφερόντως (ὁ βασιλεὺς) διὰ τὸ περιὲν αὐτῷ τοῦ φρονήματος καὶ τῆς ὑπολήψεως τὸ ἀνόθευτον καὶ τὸ τοῦ βίου καθαρὸν. Γενώσκων ἅμα καὶ ὅποσον αὐτῷ τῆς ἀληθείας μέλλει, μηδὲν ταύτης μηδέποτε προτιμωμένῳ τοσοῦτον γὰρ ἀπάντων τῶν Ἀσίων ἐν πᾶσι διέφερον, ὅσοι ἀστέρων ἤλιος. Διὰ ταῦτα τοῦτο παρακατέσχεν αὐτὸν τέως μεθ' ἑαυτοῦ (ἀπὸ δὲ πάλαι οἱ λοιποὶ διεπείρασαν εἰς Ἀσίαν). Ἀπάντων οὖν συνταξάμενων τῷ αὐτοκράτορι καὶ διὰ τοῦ τῆς Προποντίδος πορθμοῦ τὸ Δαμαλίον καταλαβόντων, ἀνεθείς τῆς ἐξ αὐτῶν ὀχλήσεως, συγχάς τὴν Σαγγέλην μεταπέμπειτο, ἀναδιδάσκων ἅμα καθαρώτερον τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν συμβῆσθαι μέλλοντα τοῖς Ἀσίοις· παρεγύμνου δὲ καὶ ἦν περὶ τῆς τῶν Φράγκων γνώμης εἶχεν ὑπόληψιν. Ταῦτα πολλάκις ἀπεστοματίζας τῷ Σαγγέλῃ καὶ τὰς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὑπανείξας αὐτῷ πύλας, καὶ πάντα διατρονῶσας, ἐπέσκηψεν αἰεὶ πρὸς τὴν τοῦ Βασιμούντου ἐρηγορέναι καλῶν ἵνα βουλόμενον παρσπονδῆσαι ἀπείρηγ τούτον τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ διὰ πάσης μεθόδου διαλύῃ τὰς ἐκείνου μηχανάς. Ὁ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φησὶν· Ἐκ προγόνων, καθάπερ τινα κληρὸν τὴν ἐπιούριζαν καὶ τὸν δόλον ὁ Βασιμούντος κεκτημένος, θαυμά μάλιστα, εἰ τὰ ὁμωμοσμένα διατηρήσειεν, ἐγὼ δὲ ὁμῶς ὡς ἐνὸν σπεύσω τὸ προσταχθέν αἰεὶ ἀποπληρῶν. Καὶ συνταξάμενος τῷ αὐτοκράτορι, ἀπεισιν ἐνωθησόμενος τῇ παντὶ στρατεύματι τῶν Κελτῶν.

Ἡ ἐκθεσις τῆς Ἀννης συμφωνεῖ πλεονέκτερον πρὸς ὅλην τὴν μετέπειτα διαγωγὴν τοῦ κόμητος τῆς Τολώσσης, ἀναδειχθέντος ἐνὸς τῶν πιστοτέρων τοῦ βασιλέως φίλων. Ἀλλ' ὅπως δὴποτε, καὶ ἂν δευλαδὴ τινὲς τῶν σταυροφόρων ἀπειποιήθησαν τὸν ὅρκον, τὸ κύριον τῶν προαναφερθεῖσων συμβάσεων δὲν ἤλαττώθη ἐκ τούτου, διότι οἱ πλεονέκτεροι ὥρσαν νὰ τηρήσωσιν αὐτάς, μάλιστα δὲ ὁ πάντων ἐπιφανέστερος Γοδοφρέδος· μετὰ δὲ τὴν ἄλυσιν τῆς Νικαίας, καὶ πάντες οἱ λοιποὶ κατ' αὐτὴν τῶν δυτικῶν τὴν ὁμολογίαν ἐποίησαν τὸν ὅρκον.

Διαπεραιωθέντος δὲ εἰς Καλκηδόναν καὶ τοῦ περὶ τὸν Ραιμούνδον στρατοῦ, οἱ σταυροφόροι, συνενωθέντες οὕτω ἅπαντες εἰς τὴν Ἀσιανὴν παραλίαν, ἀπεφάσισαν τελευταίον νὰ προελάσωσιν, ἀρχόμενοι τοῦ ἔργου ἀπὸ τῆς πολιορκίας τῆς Νικαίας, ὅπου ἐφθασαν διὰ Νικομηδείας, ἐν ἀρχῇ τοῦ Μαΐου 1097. Τῆς μοίρας τοῦ Βυζαντινοῦ στρατοῦ τῆς μετὰ τῶν σταυροφόρων ἐκπεμφθείσης ἤρχεν ὁ γνωστὸς ἦδη ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἐπίδρομης τοῦ Ροβέρτου Γουσκάρδου γενναῖος Τατίκιος καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀλέξιος, ἐδρεύσας εἰς Πιλεκάνον, οὐ μακρὰν τῆς Νικαίας, παρεκλούθει καὶ ἐπετήρει τὸ ὅλον ἐπιχείρημα.

Ἡ Νίκαια ἐκυριεύθη, ὡς γνωστὸν, μετὰ ἑπτὰ ἐβδομάδων καὶ τινῶν ἡμερῶν πολιορκίας, ἀπὸ τοῦ σουλτάνου Κιλιτζὲ Ἀρσλάν ματαίως ἡγωνίσθη νὰ διαλύσῃ τοὺς σταυροφόρους. Δὲν θέλωμεν ἐνδιατρίψαι περὶ τὰ καθ' ἑκάστα τοῦ πρώτου τούτου κατορθώματος ἀρκούμενοι νὰ ἐξετάσωμεν μέχρι τίνος εἶναι ἀληθὲς ἡ γενομένη κατὰ τοῦ Ἀλεξίου κατηγορία, ὅτι ἐπιβούλως ἐπολιτεύθη πρὸς τοὺς συμμάχους αὐτοῦ. Κατηγορεῖται ὁ Ἀλέξιος, ὅτι, διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου αὐτοῦ Βουτουμίτου, διενήργησεν ὥστε ἡ πόλις νὰ παραδοθῇ εἰς αὐτὸν, καὶ ὅχι εἰς τοὺς σταυροφόρους, ἀποστερήσας οὕτω τούτους τῆς ἀνηκούσης εἰς αὐ-

(*) Michaud, Τόμ. I, σελ. 99. Lebeau, Τόμ. XV, σελ. 321—322.

τούς λείπει. Παρὰ πάντων ἐν ταύτοις ὁμολογεῖται, ὅτι ὁ βασιλεὺς ἀπεζημίωσε τοὺς μὲν ἡγεμόνας, διὰ δώρων, τοὺς δὲ στρατιώτας, διὰ χρημάτων καὶ τροφῶν. Σημειωτέον δὲ καὶ ὅτι ἡ ἄλωση ὠφείλετο πολὺ μάλλον εἰς τὸν Ἀλέξιον ἢ εἰς τοὺς σταυροφόρους. Τῶντι ἡ πόλις δὲν περιήλθεν εἰς τὸ ἔσχατον τοῦ κινδύνου εἰμὴ ἀφοῦ παρεμποδίσθη ἡ εἰς αὐτὴν εἰσόδος τῶν τροφῶν διὰ τῆς παρακειμένης Ἀσκανίας λίμνης· κατωρθώθη δὲ τοῦτο ὑπὸ πλοίων κατασκευασθέντων καὶ μεταβιβάσθαι τὰς διὰ ζῆλας εἰς τὴν λίμνην, ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς δὲ αἱ ἐπιτηδειόταται τῶν μηχανῶν ἐπρομηθεύθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξίου· καὶ ἐπὶ πᾶσιν αἱ ἐν Νικαίᾳ Τούρκοι προετίμων νὰ παραδωθῶσιν εἰς τὸν βασιλέα καὶ ὅχι εἰς τοὺς σταυροφόρους. Τί κακὸν λοιπὸν ἐπραξεν ὁ Ἀλέξιος εἰς παρέλαβε μὲν τὴν κατὰ τὰ συντεθειμένα ἀνηκουσαν αὐτῷ πόλιν, διατώτας δὲ αὐτὴν ἀπὸ φερέας λεηλασίας, ἀπεζημίωσεν οὐδὲν ἥττον τοὺς συμμάχους διὰ δωρεῶν πολυτίμων; Τοσοῦτον δὲ εἶναι βεβαίον, ὅτι οἱ σταυροφόροι οὐδ' ὅπως δυσχερῶς ἐπὶ τὴν τοιαύτην τοῦ βασιλέως πολιτείαν, ὥστε, πάντες οἱ πρότερον ἀποποιηθέντες τὸν ὄρκον τῆς πίστεως, ἰδίως ὁ Ραιμούνδος καὶ ὁ Ταγκρέδος, ὥκισαν αὐτὸν μετὰ τὴν ἄλωσιν· καὶ πρόδηλον ἄρα εἶναι ὅτι πᾶσα ἡ κατηγορία ἐκείνη ἐσκευασθήθη ὑπὸ τῶν χρονογράφων, ἵνα δικαιολογήσῃ ὡς οὖν τὰς ὑπὸ τῶν σταυροφόρων μετ' ὀλίγον γενομένας παραδόσεις τῶν συνθηκῶν.

Οἱ σταυροφόροι προήλασαν ἀπὸ Νικαίας περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου· ὁ δ' Ἀλέξιος, συνεκπέμψας μετ' αὐτῶν πάλιν τὴν ὑπὸ τὸν Τατίκιον μαίραν, ἐπανήλθεν αὐτὸς εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἵνα, παρασκευάσας δύναμιν πεζικὴν καὶ ναυτικὴν ἰσχυροτέραν, δυνήθῃ νὰ συντρέξῃ ἰσχυρότερον τοὺς συμμάχους ἐκείνους, οἵτινες ἐν ταύτοις, κυριεύσαντες πᾶσαν τὴν Κιλικίαν, ἐφθασαν, κατὰ Ὀκτώβριον, εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ἐπαχείρισαν τὴν πολιτοκίαν τῆς πόλεως ταύτης. Πρὸ τούτου ὅμως ἐστὶ, εἰς τῶν φράγκων ἡγεμόνων, ὁ τοῦ Γοδοφρέδου ἀδελφὸς Βαλδουῖνος, παρέδωκε πρῶτος ἀναφανδὸν τὰς πρὸς τὸν Ἀλέξιον συνθήκας. Ὁ Βυζαντινὸς διοικητὴς τῆς Ἐδέσσης Θεόδωρος εἶχε προσκαλέσει τὸν ἡγεμόνα ἐκεῖνον ἵνα ἀπὸ κοινοῦ μετ' αὐτοῦ καταπολεμήσῃ τοὺς πέριξ Τούρκους. Ὁ σταυροφόρος, εἰσελθὼν οὕτω εἰς τὴν Ἑλληνίδα πόλιν, υἱοθετεῖται ὑπὸ τοῦ γέροντος διοικητοῦ· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον, διενεργήσας τὴν δολοφονίαν τοῦ θετοῦ πατρὸς (*), γίνεται κύριος τῆς πόλεως, καὶ, ὁρμώμενος ἀπὸ αὐτῆς, ἵδρυσεν τὴν πρώτην φραγκικὴν ἐν τῇ ἀνατολῇ ἡγεμονίαν, ἥτις, ὀριζομένη πρὸς δυσμὰς ὑπὸ τῆς

Καππαδοκίας, ἐξηπλώθη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν καὶ διήρκεσεν ἐπὶ τινὰ χρόνον κυβερνηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Βαλδουῖνου καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ. Εἶναι περιττὸν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἡ διαγωγή αὐτῆ τοῦ Βαλδουῖνου ὑπῆρξε τόσῳ μάλλον σκανδαλώδης ὅσῳ δὲν προσέκειτο περὶ πόλεως ἀπὸ Τούρκων ἀνακτηθείσης, ἀλλὰ περὶ κτήματος ἀπὸ χριστιανῶν ἀρπαγέντες, ἡ δ' ἀρπαγὴ συνωδεύθη ὑπὸ δαινοῦ ἰδιωτικοῦ κακούργηματος. Καὶ ἐπειτα οἱ χρονογράφοι καὶ τινες τῶν ιστορικῶν ἔχουσιν ἐπὶ τὴν γενναίωσιν νὰ ὁμιλῶσι περὶ τῆς ἀπιστίας καὶ τῆς ἐπιβουλῆς τῶν Ἑλλήνων!

Τὸ παράδειγμα τοῦ Βαλδουῖνου ἐμελλόν νὰ μιμηθῶσι μετ' ὀλίγον οἱ πλείστοι τῶν σταυροφόρων ἡγεμόνων. Ἡ πολιτοκία τῆς Ἀντιόχειας διήρκεσε μῆνας ἐννέα, μέχρι τῶν μέσων τοῦ ἀκολούθου 1098 ἔτους. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Λατίνοι εἶχον περιέλθει εἰς τὴν ἐσχάτην ἀσχημίαν, παθόντες τὰ πάνδεινα ἀπὸ τε τῆς στέρησεως τροφῶν καὶ ἀπὸ τοῦ χειμῶνος. Ὁ Τατίκιος, θεωρῶν κινδυνεύουσιν τὴν ἐπιχείρησιν, προέτρεψε κατ' ἀρχὰς τοὺς ἡγεμόνας νὰ ὑποχωρήσωσιν εἰς τὰς γείτονας χώρας, μέχρις οὗ ἐπελθῇ ὁ Ἀλέξιος μετὰ τοῦ μεγαλύτερου αὐτοῦ στρατοῦ καὶ ἐνωθῇ μετ' αὐτῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔαρος. Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἰσκούσето, ἀπῆλθεν ἐπὶ τῷ σκίπῳ τοῦ νὰ ἐπισπύσῃ τὴν ἀριζὴν τοῦ βασιλέως, κοίση δὲ καὶ τροφὰς. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ βεβαίως μάλιστα ὅτι τὴν ἀναχώρησιν ταύτην τοῦ Τατίκιου ἐπῆγαγον αἱ βλαδιουργίαι τοῦ Βαημούνδου, ὅστις, θέλων νὰ σφετερισθῇ τὴν πόλιν μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ ὅχι νὰ παραδῶτῃ αὐτὴν, κατὰ τὰ συντεθειμένα, εἰς τὸν στρατηγὸν τοῦ βασιλέως, ἐβουλεύθη νὰ ἀπομακρύνῃ αὐτὸν ἐκείθεν ἐκ παντὸς τρόπου. Ὅθεν εἶπε τῷ Τατίκιῳ, ὅτι οἱ σταυροφόροι ὑποπτεύουσιν αὐτὸν ὡς συνεννοούμενον μετὰ τῶν ἀπιστῶν καὶ ὅτι ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίσῃ ἑαυτὸν τε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ. Ἐὰν ὁ Τατίκιος ἀνεχώρησεν διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν ἐπικουρίαν τοῦ βασιλέως, ἡ διαγωγή αὐτῆ οὐδὲν ἔχει το ἐπιλήψιμον· ἐὰν δὲ πιστεύσωμεν τὴν μαρτυρίαν τῆς Ἄννης, ἐμεσολάβησε μὲν ἐπιβουλῇ, ἀλλὰ ταύτης θυμῶς, ὅχι αἰτουργῶς, ὑπῆρξεν ὁ ἡγεμὼν τῶν Βυζαντινῶν ταγμάτων. Καὶ ὅμως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Ἀντιόχειας, τὴν 11 Σεπτεμβρίου, οἱ σταυροφόροι γράφουσι πρὸς τὸν πάπαν Οὐρβανὸν Γ', ἐπιστολὴν, δι' ἧς κατηγοροῦν τοῦ Ἀλεξίου ὡς προδότου καὶ παραβάτου τῶν περὶ συνδρομῆς ὑποσχέσεων αὐτοῦ.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὁ Ἀλέξιος, ἐπανελθὼν ἀπὸ Νικαίας εἰς Κωνσταντινούπολιν, παρεσκεύασεν δύναμιν ναυτικὴν καὶ πεζικὴν ἀξιόλογον. Εἰς τὸν πεζικὸν στρατὸν αὐτοῦ εἶχον καταταχθῇ καὶ 40,000 περὶ τοῦ φράγκοι, ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἢ εἶχον καθυστερήσει ἐν Ἀσίᾳ, ἢ νεωστὶ ἐπῆλθον ἐξ Εὐρώπης εἰς Κωνσταντινούπολιν. Πρὸ πάντων ἦτο ἀπαραίτητον νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ διὰ τῆς μικρᾶς Ἀσίας πορεία, ἀναλαμβάνομένων τῶν παραλίων ὅσα κατεῖχοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων, καὶ ἰδίως τῆς Σμύρνης καὶ τῆς Ἐφέσου. Τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον ὅχι μόνον διὰ τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς προδιαβάτας σταυροφόρους· διότι ἂν οἱ Τούρκοι, οἵτινες κατεῖχον

(*) Αὐτὸς ὁ Michael, ἐν καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ δικαιολογήσῃ τὴν διαγωγὴν τοῦ Βαλδουῖνου, δὲν δύναται νὰ κρύψῃ τὴν συννοχὴν αὐτοῦ. On forma, λέγει ἐν σελ. 139, contre sa vie (la vie du gouverneur) un complot dont le secret ne fut point caché à Baudouin. Καὶ κατωτέρω ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι Baudouin qu' on peut au moins accuser de n'avoir pas défendu son père adoptif etc. Καὶ ἐν τῇ κατὰ πόδας σελ. Les avantages que les croisés retirèrent de la fondation de ce nouvel état, ont fait oublier à leurs historiens qu' elle fut le fruit de l'injustice et de la violence.

τὸ πλεῖστον τῆς μεσογείας, ἐξῆκολούθησαν ὄντες κύριοι καὶ τῆς παραλίας, πᾶσα συγκοινωνία μετὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἡδύνατο νὰ κοπῇ. καὶ ὁ ἐν Συρίᾳ στρατός νὰ περιέλθῃ εἰς ἐσχάτην ἀνυχανίαν. Μόνον λοιπὸν ἀφ' οὗ ἀνεκτιθῆ ἡ παραλία, κατέστη δυνατόν νὰ προσέλθῃ ὁ Ἀλέξιος ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν. Ἀφίχθεις δὲ εἰς Φιλομήλιον τῆς Φρυγίας, μανθάνει ὅτι ἡ πόλις ἐάλω τῇ 3 Ἰουνίου, παραδοθεῖσα ὑπὸ ἀρνησιθρήσκου τινός· συνεννοηθέντος μετὰ τοῦ Βοημοῦνδος. Οὐδὲν ἦτον ὁ βασιλεὺς προέθετο νὰ ἐξῆκολουθήτῃ τὴν πορείαν αὐτοῦ, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ μετ' ὀλίγον ἐπληροφορήθη, ὅτι οἱ κυριεύσαντες τὴν Ἀντιόχειαν Χριστιανοὶ ἐπολιορκήθησαν αὐτοὶ ἐν τῷ νέῳ αὐτῶν κτήματι ὑπὸ πολυαριθμοῦ Τούρκικοῦ στρατοῦ τὸν ὁποῖον ἐπήγαγεν ὁ Κερδούγ, κατὰ προσταγὴν τοῦ Σελσουκικοῦ σουλτάνου Βαρκιάρκ. Ἀλλὰ τότε, προσελθόντες εἰς Φιλομήλιον Στέφανος, ὁ κόμης Βλέσων καὶ Χαρτρών (comte de Blois et de Chartres), Γουλιέλμος ὁ Γραμμεσνίλιος καὶ ἄλλοι πολλοὶ μεγιστᾶνες Φράγκοι, παρέστησαν τὰ κατὰ τοὺς ἐν Ἀντιοχείᾳ Χριστιανούς· ὡς μηδεμίαν παρέχοντα ἐλπίδα σωτηρίας, τὴν δὲ δύναμιν τοῦ Κερδούγ ὡς ἀκαταγώνιστον, καὶ ἐπὶ τοσούτον διέδωκαν τὴν ἰδίαν κατὰ πληξίν καὶ ἀθυμίαν εἰς ἅπαντα τὸν στρατὸν τοῦ Ἀλεξίου, μάλιστα δὲ εἰς τοὺς ἐν αὐτῷ πολυαριθμούς φράγκους σταυροφόρους, ὥστε ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη καὶ ἄλκων νὰ ἀνακάμψῃ, ἀφ' οὗ κατὰ τὸ ἐνὸν ἐφρόντισε περὶ τῆς σωτηρίας τῶν περὶ κατοίκων. Ἄπαντες δὲ οἱ ἱστορικοὶ ὁμολώντως ἀποδίδουσι τὴν εὐθύνην τῆς ὑποχωρήσεως ταύτης εἰς τοὺς κατεπτομένους ἐκείνους φυγάδας (*), καὶ οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ σταυροφόροι ἐθεώρησαν ὡς ὑπαιτίον αὐτῆς τὸν Ἀλέξιον.

Οἱ σταυροφόροι οὗτοι, κατατροπώσαντες ἐπὶ τέλους τὸν Κερδούγ καὶ ἀσφαλίσαντες οὕτω τὴν κατοχὴν τῆς Ἀντιοχείας, ἐπεμύσαν πρὸς τὸν βασιλέα πρὸς βίαις ἐπιτοτραχέμενος νὰ ζητήσῃσι μὲν τὴν ἐπικουρίαν αὐτοῦ εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, κατὰ τὰ συντεθειμένα, ν' ἀποφανθῶσι δὲ ὅτι, ἐπὶ τῷ ὄρω τούτῳ θέλουσι παραδώσει τὴν Ἀντιόχειαν ἄλλως, οὔτε τὴν Ἀντιόχειαν, οὔτε ἄλλην τινὰ πόλιν ἐξ ὧν κυριεύσωσι, πρᾶτίνενται νὰ ἀποδώσωσιν. Εἶναι

(*) Michaud, Tόμ. 4, σελ. 178-179. Tandis que les croisés, pressés à la fois par la famine et par les Turcs, semblaient avoir perdu toute espérance de salut, l'empereur Alexis traversait l'Asie Mineure avec une armée et s'avancait vers Antioche. Les bruits vagues de la renommée avaient d'abord annoncé les misères que souffraient les croisés, et bientôt le comte de Blois, qui avait quitté l'armée chrétienne et retournait en Occident, se présentant dans la tente de l'empereur, lui peignit sous les couleurs les plus noires la situation désespérée des pèlerins. Καὶ περιγράφων ἐνταῦθα τὴν κατάπληξιν ἣ ἡ ἀδύναμις αὐτῇ διέδωκεν εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν στρατὸν, ὁ Michaud ἐπισφραγίζει τὸν λόγον ὡς εἴη. On n'entendait dans cette armée que des plaintes et des gémissements; mais ceux qui montraient le plus de douleur étaient les Latins; ils accusaient le comte de Blois d'avoir déserté l'étendard de Jésus-Christ et trompé l'empereur.—Καὶ ὁ Λεῶν λέγει, Tόμ. XV, σελ. 352—353. Etienne, comte de Chartres, Guillaume de Grandmesnil et plusieurs autres seigneurs, se couvrirent alors d'ignominie.

πρόδηλον, ὅτι, ἂν οἱ σταυροφόροι ἡδύναντο νὰ ὑπολάβωσι τὸν Ἀλέξιον εὐλόγως ὡς παρὰ τὴν ἡδὴ τὰς συνθήκας, δὲν ἦτερον πέμψει πρὸς αὐτὸν τιν πρεσβείαν ταύτην. Ἡ δ' ἐκπλήρωσις τῆς ἐντολῆς τοῦ φραγκικοῦ στρατοῦ ἀνετέθη εἰς δύο ἄνδρας, Οὐγωνα, τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου, καὶ Βαλδουίνον, τὸν κόμητα Ἐννεγαύης (Hainaut). Ἐκ τούτων ὁ μὲν τελευταῖος ἐγένετο ἄρπεντος καθ' ὁδόν, ὁ δὲ Οὐγων ἐφθασε μὲν εἰς Κωνσταντινουπόλιν, καὶ εἶδε τὸν αὐτοκράτορα, ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Συρίαν, κομίζων τὴν ἀπάντησιν αὐτοῦ, ἀνέκαμψεν εἰς Γαλλίαν. Μὴ ἐλθούσης δὲ ὡς ἐκ τούτου ἀμέσως τῆς ἀποκρίσεως τοῦ Ἀλεξίου, οἱ πλεῖστοι σταυροφόροι, καὶ μάλιστα ὁ Βοημοῦνδος, ὅστις πρόφασιν ἐζήτει νὰ σφετερισθῇ τὴν Ἀντιόχειαν, ἐπέμειναν νὰ κηρυχθῇ ὁ αὐτοκράτωρ ἑκπτώτος τῶν δικαίων αὐτοῦ. Εἰς μάτην ὁ χρηστὸς κόμης Τολώσης Ῥαιμοῦνδος ἤξιον ὅτι δὲν δύνανται νὰ ἀφαιρέσωσιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τὴν πόλιν, εἰμὴ παραβιάζοντες τοὺς ἐνώπιον αὐτοῦ γενομένους ὅρκους. Ἡ ἐναντία μερὶς ὑπερίσχυσεν, ὁ δὲ Βοημοῦνδος, ὅστις εἶχε κατορθώσει τὴν εἰς αὐτὸν παράδοσιν τῆς Ἀντιοχείας, διὰ τῆς συνεννοήσεώς του μετὰ τοῦ ἀρνησιθρήσκου Πύρρου ἢ Φιρούς, κατέλαβεν ἤδη αὐτὴν ὀριστικῶς καὶ ἔδρυσεν αὐτόθι δευτέραν φραγκικὴν ἡγεμονίαν. Δὲν ἠρκέσθη δὲ ὁ Βοημοῦνδος εἰς τὸ νὰ σφετερισθῇ τὴν πολιτικὴν κυριαρχίαν τῆς Ἀντιοχείας, ἀλλ' ἐγκατέστησεν ἐν αὐτῇ ἀμέσως καὶ Λατίνον πατριάρχην, μετὰ κλήρου πολυαριθμοῦ, ἀνωτέρου τε καὶ κατωτέρου. Κατ' ἀρχάς ὁ Ἀλέξιος εἶχε κατορθώσει ὥστε νὰ ὑπάρχῃ τοῦλάχιστον αὐτόθι καὶ ὀρθοδόξος πατριάρχης· μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ὁ ὅρος οὗτος παρεβιάσθη, τὰ ὀρθόδοξα πληρώμα ἐστερήθη τοῦ ἀρχιεπομένου αὐτοῦ, μόλις δὲ μετὰ παρέλευσιν πεντήκοντα καὶ ἐπέκεινα ἐνιαυτῶν, ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Κομνηνός, ταπεινώσας, διὰ τῶν λαμπρῶν αὐτοῦ πολεμικῶν κατορθωμάτων, τοὺς ἐν Συρίᾳ Φράγκους, ἐπέτυχε τὴν ἀνανέωσιν τοῦ ὑπὸ τοῦ πάππου αὐτοῦ συνομολογηθέντος ἐκείνου ὄρου. Ἐκὶ δὲ πᾶσιν, οἱ σταυροφόροι ἀναφανδὸν ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τῶν χριστιανῶν τῆς Συρίας, τοὺς ὁποίους ἤλθον δῆθεν νὰ ἀπαλλάξωσιν τῆς ἀλλοθρήσκου τυραννίας· σώζεται δὲ ἐπιστολὴ τῶν Φράγκων ἡγεμόνων πρὸς τὸν πάπαν Οὐρβανόν, ἐξ Ἀντιοχείας σταλεῖσα καὶ διζλαμβάνουσα ἐπὶ λέξεως τάδε. « Ἐνικήσαμεν τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς εἰδωλολάτρας, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ καταπολεμήσωμεν τοὺς αἰρετικούς, τοὺς Ἕλληνας, τοὺς Ἀρμενίους, τοὺς Σύρους, τοὺς Ἰακωβίτας. Ὅθεν ἐξορκίζομεν Σε, πάτερ ἀγιώτατε, Σε τὸν πατέρα τῶν πιστῶν, ἵνα προσέλθῃς ἐν τῷ μέσῳ τῶν τέκνων σου. Σὺ ὁ ἐπίτροπος τοῦ Πέτρου, ἐλθέ νὰ ἐδρεύῃς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ· ἐλθέ νὰ καταστρέψῃς, διὰ τοῦ ὑπερτάτου κράτους σου, πᾶν εἶδος αἰρέσεως· ἐλθέ νὰ χειραγωγῇς ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ ἣν ἀρχήθεν ἡμῖν διέγραψας καὶ νὰ διανοίξῃς ἡμῖν τὰς πύλας ἐκατέρας τῆς Ἱερουσαλὴμ, κλπ. » (*)

Ἐν τούτοις μετ' ὀλίγον, ἐν ἀρχῇ τοῦ κατὰ πόδας

(*) Michaud, Pièces justificatives, Tόμ. 4, σελ. 509-510.

1099 έτους, έφθασεν ή απόκρισις του 'Αλεξίου, διά πρεσβείας, ήν ούτος επί τούτω έπεμψε προς τους σταυροφόρους. Ο βασιλεύς περπονείτο διά την υπό των Φράγκων κατάληψιν πολλών πολιων της μικράς Ασίας και της Συρίας παρά τὰ συντεθειμένα, έπεμπε χρήματα πολλά εις τους ήγεμόνας, υπέσχετο δέ να συνεκστρατεύσῃ εις την Ιερουσαλήμ, παρακαλών μόνον να περιμένωσιν αυτόν μέχρι ου συμπληρώσῃ τας προακρυάς αυτού. Ο κόμης Τολώσης Ραιμούνδος παρετήρησε πάλιν ότι τό δίκαιον είναι να πράξωσι κατά την αίτησιν του 'Αλεξίου, άλλ' οί λοιποί σταυροφόροι, οίτινες επανειλημμένως ήδη παρεδίασαν τας συνθήκας διά τού σφετερισμού της 'Εδέσσης, της 'Αντιοχείας και πολλών άλλων πόλεων, διά της εγκαθιδρύσεως Λατίνου πατριάρχου, εν 'Αντιοχείᾳ, διά της εξώσεως του έκει πατριάρχου των ορθοδόξων, και διά του διωγμού του επισήμως εκήρυξαν κατά των εν Συρίᾳ χριστιανών, άπιφύσισαν αναφανδόν να ρήξωσι τους όρκους, όθεν, μή περιμείναντες τόν 'Αλέξιον, επεχείρησαν από του 'Ιουνίου 1099 την πολιορκίαν της Ιερουσαλήμ, και κατά τόν επόμενον μήνα έγινοντο κύριοι της πόλεως ταύτης, επαγαγόντες αυτόθι την περιβόητον εκείνην σφαγήν και δόλωσιν, ήτις, κατά πολύ υπερβάσκει την μετά την άλωσιν της 'Αντιοχείας άνωφιλή και άδίκον αίματοχυσίαν, προσέθηκε νέον και ανεξίτηλον στίγμα εις τὰ πολλά άμαρτήματα του σταυροφορικού επιχειρήματος.

Μόνος ό 'Ραιμούνδος δέν έβλεπε τας χειρας αυτού εις τὰ αίματα ανθρώπων άόπλων και εις την διάκρισιν του νικητού παραδοθέντων ουδ', δι' όλης αυτού της διαγωγής, λαμπρόν δείγμα της μεγάλης ταύτης αληθείας, ότι ή δικαιοσύνη είναι μία εν τώ κόσμῳ τούτῳ και ότι ό σεβασθείς τὰ δίκαια του βασιλέως των 'Ελλήνων ήτο φυσικώτατον να σεβασθῇ και τὰ δίκαια της ανθρωπότητος εν γενει.

Κ. Π.

ΤΙΝΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ.

Ό,τι κατ' εξοχήν έρελκύει σήμερα την προσοχήν και τό ενδιαφέρον παντός 'Ελλήνος, ό,τι έγείρει εις την καρδίαν του διπνηκή παλμόν και άγωνίαν επί προσδοκία του μέλλοντος, είναι ή σύμπηξις των στοιχείων των συναποτελούντων τήν 'Ελληνικήν φυλήν. 'Ανάγκη λοιπόν τὰ εις πραγματίωσιν του ήφελού τούτου σκοπού συντίθεντα μέσα επιμόνως να επιδιώκωνται, κατ' αζίαν να εκτιμώνται και παντοιοτρόπως να προάγωνται. Τοιαύτα δέ κυρίως πρέπει να θεωρώνται άπαντα τὰ εθνικά στοιχεία, υπό των διαπλαττόμενα τὰ άτομα ενός λαού, λαμβάνουσι και

νόν τινα χαρακτήρα, και φυσιογνωμίαν, και υπό των αυτών φρονημάτων υπό των αυτών χρειών κατεχομένα συνωθούνται ως υπό άκαθέκτου όρμηής προς τόν αυτόν γενικόν σκοπόν. 'Αλλ' ουδέποτε τὰ στοιχεία ταύτα δύνανται να παράξωσιν όριστικόν και μόνιμον αποτέλεσμα, έως ότου κείνται, ούτως ειπείν, εκκεχυμένα εις την ομίαν ενός έθνους, έως ότον αναρρίπζουσι μέν και ένθουσιαζουσιν προς καιρόν τας καρδίας, αλλά στεροφονται είσέτι κανονικής και συστηματικής διευθυνσεως, και έλλείπουσι στερόων τινων σημείων και κέντρων ίκανών να παρέχωσιν εις αυτά ευρυθμίαν και εύστασιν, να προσδιορίζωσι τόν τρόπον της ενεργείας των και να τὰ επεξεργάζωνται αδιακόπως εις μείζονα βαθμόν αναπτύξεως. 'Αλλ' εάν τοιαύτα ένωτικά σημεία και κέντρα αποδεικνύονται εν γενει παντού και πάντοτε τιμαλρή και περισπούδαστα, πολλῶ μάλλον πρέπει θερηκευτικώς να τηρώνται και να θεραπεύωνται εν τῷ ήμετέρῳ έθνει και κατα τους νιν καιρούς, λαμβανομένης υπό όψιν της ενεστώτης αυτού διαθέσεως, όρμώντος εις σύναψιν μιάς αδιασπάστου άπάντων των μελών αυτού πολιτικής ενότητος.

Όθεν ότιδήποτε παρίσταται επί του παρόντος ως έχον ένωτικήν δύναμιν, και ως τὰ μάλιστα συντείνον εις εγκαθίδρυσιν της εθνικής ενότητος, όφείλομεν παντί σθένει να ενεργώμεν υπέρ της όσον ενεστι μείζονος αυτού τελεσφορίας και επιδόσεως, και προς αυτό άσκαρδαμυκτί ένατενίζοντες να τό περιφρουρώμεν με άγρυπνον όμμα και να τό διασώζωμεν ως τόν κρράδωνα της μελλούσης εθνικής δόξης και λαμπρότητος. Τοιαύτα δέ κέντρα, άτινα συνεκλύοντα άπασαν τήν 'Ελληνικήν φυλήν, υπεναργούσιν άνευδότης την συσσωμίσιν της εις πρακτικήν τινά ενότητα, άνευρίσκομεν δύο τινά, τό μέν αρχαίον και σύγχρονον της εν τη Χριστιανική κολυμδήθρα έμβλαπτίσεως του 'Ελληνισμού, τό δέ πρόσφατον τουλάχιστον κατά τόν διοργανισμόν του, και χρονολογούμενον από της συστάσεως του προσωρινού 'Ελληνικού βασιλείου την ορθοδοξίαν και την εθνικήν εκπαίδευσιν, τό Οίκουμηνικόν Πατριαρχείον και τό Πανελλήνιον Εκπαιδευτήριον, ή, εάν αποβλέψωμεν εις τας έστίας αυτών, τας 'Αθήνας και τό Βυζάντιον.

Ίδού τὰ δύο ισχυρότερα κέντρα της εθνικής ήμών ενώσεως, ίδού τὰ δύο καταλληλότερα όργανα, δι' ών ταχέως και άπροσκόπτως εκπληροῦται ό προορισμός μας. 'Αλλ' όπως εκτιμήσωμεν προσηκόντως την σημαντικήν επίβρσίαν των δύο τούτων στοιχείων της ένωτικής του έθνους δυνάμεως και τας εξ αυτών προκυπτούσας συνεπείας, άνάγκη να προσδιορίσωμεν τας κυριώτερας έπόψεις υπό τας όποίας πρέπει να θεωρηται έκάτερον, και να διαλάβωμεν περί των χαρακτήρων και της ειδικής φύσεως έκατέρων, καθ' όσον δι' αυτών γινώσκειται τό παρελθόν και τό ενεστώς ήμών, τὰ δύο ταύτα σημεία τὰ συναπαρτίζοντα τό νήμα της εθνικής ήμών ζωής, δι' αυτών προσσκοπτά τό εθνικόν πνεύμα νέαν ίσχύν και αναπτέρωσιν, και ή έλκυστική δύναμις των δύο κέντρων αναπτύσσει συντονιώτερον και δραστικώτερον την εις τό μέλλον ενεργείαν της.